

Et tilbageblik på Landbohøjskolens historie...

Begyndelsen

Haveanlægget blev projekteret af haveelskabets gartner Julius August Bentzien, der fungerede som havearkitekt, og som fast havekarl blev ansat Wagenblast med de mærkelige fornavne Sørensen Christensen Johansen. Han havde reflekteret på følgende avertissement i Dansk Høstetidende april 1857.

Ved det forestående Anlæg af Haugen til den kongelige Veterinær-og Landbohøjskole vil en ung gartner kunne erholde Ansættelse som Conduktør; Honeraret vil være 50 Rdl. Maanedligt. D'Herr., som kunde ønske denne Ansættelse, vilde behage inden 1.ste.Maj at indgive skriftlig begjæring til Veterinærskolens Directeur, Professor Fenger.

Ifølge en Arbejdjournal for den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Have, ført af Wagenblast, ses det, at busketter og gange var afstukket og græsplænerne tilsåede, da hovedbygningen blev indviet i 1858, og plantningerne var i fuld gang.

Planternes fordeling på arealet blev forestået af docent Johan Lange med bistand af botanisk gartner August Weilbach og etatsråd Rudolph Rothe, og til grund for fordelingen lå en botanisk-systematisk inddeling efter plantefamilier.

Plantematerialet blev for størstepartens vedkommende fremskaffet fra Hese og Hørsholm planteskoler, men mange andre danske, tyske, hollandske og franske planteskoler var også leverandører.

Tilblivelsen

Haven blev indviet i august 1858 og var næsten færdigtilplantet i 1860. En ikke ringe del af disse træer og buske står endnu, selvom storme, råd, brand og lynnedslag har taget nogle af klenodierne med sig undervejs.

Da det efter datidens forhold kunne være besværligt at fremskaffe plantematerialet, plantede man som regel 2-4 planter af samme art ved siden af hinanden, og senere blev de mindst vækstkraftige planter fjernet. Dette blev dog glemt ved de dobbelte sølvlinde ved havens nordvestlige indgang og ved den kæmpestore firstammede zelkova ud for Bülowvej.

Det landskabelige anlæg med krumme gange, der gør spadsereturen gennem haven til en oplevelse på lige fod med naturen, hvor overraskelser og nye udsigter venter for hvert sving på stien, ligger som et eksempel på datidens romantiske haveanlæg. Det centrale parti med den lille dam som centrum og den svajede plæne med blomster- og tæppebede, ligger stadig stort set uforandret.

Forandringerne

Naturligvis har haven i tidernes løb undergået visse ændringer, navnlig på grund af højskolens bygningsmæssige udvidelser så som opførelsen af hovedbygningens nye facade mod Bülowvej i 1898, og da Thorvaldsensvej i 1933 blev ført igennem haven.

Også da Forpladsen med springvandet blev anlagt med parkeringspladser foran Hovedbygningen ud mod Bülowvej, måtte der forandres, men Landbohøjskolen fik en tiltrængt publikumsvenlig hovedindgang.

En gevinst for Landbohøjskolen var det, da arealet nord for Rolighedsvej i 1922 blev tilbagekøbt fra Københavns Sygehjem, og Det botaniske System kunne flyttes derover. Det gav plads til, at arealet langs Grønnegårdsvej kunne få anden benyttelse - i den nordlige del en amelanchier- og cornussamling og i den sydlige del en rosenhave.

[Rosenhaven](#) blev etableret i 1929 efter Georg Georgsens plantegninger med 24 af de bedste buket- og storblomstrede rosensorter i de centrale bede og med historiske duftende buskroser i kantbedene.

[Sommerblomsthaven](#) ligger uden for Den Romantiske Have, men er en vigtig del af haven. Arealet, hvor sommervækstsamlingen er beliggende med det nuværende bassin, har tidligere lagt jord til et væksthuseanlæg med en spæd start i 1884. Anlægget blev senere ombygget og tilbygget i 1920, men efter at Landbohøjskolen fik sit nye væksthuseanlæg på Rolighedsvej, blev det sidste af de gamle væksthuse nedrevet i 1990'erne, og det eneste minde er lidt glasstumper i jorden.

Gartnerboligen

Tidlige tiders primitive uopvarmede småskure med gammeldags das for havens medarbejdere blev i 1919 afløst af Gartnerboligen, der ligger i forbindelse med sommervækstsamlingen, og bygningen regnes stadig i dag for en af Landbohøjskolens smukkeste bygninger.

I tidligere tider havde huset en stor rummelig tjenestebolig for overgartneren, men den er nu omdannet til kontorlokaler for Institut for Veterinær Sygdomsbiologi.

På 1. salen var der ikke mindre end syv små værelser til de gartnerelever, der var i praktik i haven. I vore dage er der kun fem gartnerelever i haven, og de må selv sørge for beboelse, da værelserne nu bliver brugt som gæsteværelser for udenlandske studerende.

Resten af Gartnerboligen huser nu som tidligere havens kontorer, omklædningsrum og gartnerens frokoststue. I kælderen findes et lille værksted, og der er opmagasinering af diverse materialer og overvintringsmuligheder for løg og knolde.

Havens ledelse

Havens ledelse er i tidens løb blevet varetaget på forskellig måde, og i 1858 blev det bestemt, at læreren i botanik Johan Lange skulle være efor for haven med hjælp af assistent Tyge Rothe.

Senere blev det docenten i havebrug, der overtog driften af den samlede have med økonomisk ansvar, og underviseren i botanik skulle bestyre Havens botaniske del. Delingen af myndigheden gav anledning til adskillige ulemper og uoverensstemmelser, så der nedsattes i 1892 i stedet et haveudvalg, hvis formand skulle være efor for Haven.

Den første formand var den kendte botaniker Emil Rostrup, der skrev Den Danske Flora, hvis 1. udgave kom i 1860 og siden er kommet i over 20 reviderede udgaver. Emil Rostrups buste møder man, når man går ind i haven fra forpladsen på Bülowvej.

Allerede i 1903 ophævede man Haveudvalget igen, og i en årrække var det den professor i havebrug, som havde størst anciennitet, der var efor for Haven. I 1923 dukkede ønsket om et haveudvalg atter op, og direktør Ellinger blev formand.

Havens daglige ledelse blev foretaget af førnævnte havekarl, der sædvanligvis blev benævnt formand, men i 1917 avancerede Evald Jensen titelmæssigt til undergartner, og det helt store spring kom i 1919, hvor han fik titel af gartner, hvilket viser, at Landbohøjskolen ikke strøede om sig med de fine titler.

Det voksende arbejde med etikettering, protokolføring og fremskaffelse af undervisningsmateriale gjorde, at Havens ledelse blev udvidet med en assistent. I 1933 blev Valdemar Andersen gartner, og i 1958 blev stillingen overtaget af Børge Hartvigsen.

Gartnerstillingen havde egentlig længe været en overgartnerstilling, men først i 1962 blev den benævnt og honoreret som en sådan.

Overgartneren var havens daglige leder, og assistenten eller lektoren tog sig af registrering, planteskilte og afskæring af plantemateriale til undervisningsbrug.

Efter Hartvigsens afgang blev overgartner Mosegaard ansat og efter ham kom hortonom Mogens Fønnesbech, der hidtil havde været lektor på Landbohøjskolen. Fra 1990 lagde Mogens Fønnesbech ansvaret for den daglige ledelse af medarbejderne i hænderne på havemester Kim Greiner. Havens overordnede planlægning, registrering og skiltning, detailplaner vedrørende Havens sommerblomstbede, løglægning og ikke mindst sommervækstsamlingen forblev Fønnesbechs opgaver.

I 2002 blev haven sammen med Væksthusene på Rolighedsvej og Forsøgsgårdene i Taastrup lagt ind i Grøn Forvaltning under ledelse af driftschef Hanne Lipczak Jakobsen, og der blev foretaget justering af personale og opgaver. Efter en omfattende omstrukturering er mange planlægnings- og registreringsopgaver lagt ud til gartnerne, og arbejdet ledes og fordeles hovedsagelig af selvstyrende teams.

Folkene i haven

Havekarlen Wagenblast var i havens første år den eneste fastansatte til at udføre det praktiske gartnerarbejde, og derudover klarede man sig med daglønnede arbejdere og gartnerelver. Antallet af folk i haven var til at begynde med ringe, og ikke før i 1878 kan der noteres en væsentlig stigning, idet der da beskæftigedes en del havearbejdere (daglejere) og lugekoner om sommeren.

Undervisningsplanen blev i 1896 udvidet, og der blev stillet større krav til haven og dermed også til størrelsen af arbejdsstyrken, men hvor stor styrken faktisk var, fortaber sig i det uvisse.

Af de mange mennesker, der har arbejdet i haven, kan her nævnes nogle få:

- N.P. Skousbo, der tidligere var slotsgartner på Sorgenfri og stiftede Gartnernes Alderdomshjem i Brønshøj, arbejdede i Haven fra 1885 til 1903.

- P. Henriksen, der senere blev forstander for Beder Havebrugsskole, var her i 1887 til 1903.
- Anton Nielsen, der var redaktør af medlemsbladet for Dansk Gartnerforbund, arbejdede i Haven fra 1913 til 1923.
- Viggo Kemp, der var uddannet farmaceut, var i Havens tjeneste i årene 1874 til 1922, hvor han med megen ros passede Stenhøjen.
- Så kan også nævnes Carl Jensen, der var Havens faste mand i årene 1903 til 1929, og
- H.C. Hansen, der blev ansat i 1922 og fungerede, til han blev ikke mindre end 80 år, skal heller ikke glemmes.

Efter at staten tilbagekøbte Rolighedsvejområdet i 1922, flyttede mange af plantesamlingerne over på de nye områder, og det gav anledning til ansættelse af flere folk og en inddeling i formandskaber. Som et udpluk kan nævnes H.J. Jensen, der i perioden 1921 til 1949 var formand i frugt- og køkkenhaven, Peter Nielsen var formand i Sommervæksthaven fra 1922 til 1958, og A. Christensen Bonde var formand ved det anlægsgartneriske arbejde fra 1924 til 1960. Laurits Juul Jørgensen var den første, der fik en fast formandsstilling, og i en årrække fra 1946 ledede han arbejdet i haverne på Rolighedsvejområdet.

Ved havens anlæggelse blev græsplænerne slået med håndskubber, og det lagde beslag på mindst en mand i sæsonen, så det var en stor lettelse for plænemester H. Eilertsen, da man i 1937 anskaffede en Atco den første motorplæneklipper til Haven.

Madammer og sommerlugere

Lugekonerne kaldes i havens gamle bøger for madammer, og især huskes madam Petersen som mangeårig lugekone og frk. Rump, der var medhjælper på Stenhøjen i 1904 -1919. I vore dage er lugekonerne omdøbt til sommerfugle eller sommerlugere, da begge køn kan beklæde stillingerne og der er som regel 3 sommerlugere fordelt på områderne i omkring 5 måneder fra maj til september.

Gartnerelever

Havens første gartnerelev var H.J. Hansen, der var i haven i 1878, men i 1881 var der ikke mindre end 8 gartnerelever. Allerede i 1905 optrådte frk. Johansen nærmest som en kuriositet, idet haven i hende fik den første kvindelige gartnerelev. Antallet af gartnerelever kulminerede i 1939, hvor der var ikke mindre end 14 gartnerelever, mod kun fem i vore dage.

Gartnerelverne og de studerende ved fakultetet får to vidt forskellige uddannelser, idet gartneruddannelsen veksler med praktik og kortere skoleophold på gartnerskoler, medens de studerende får en længerevarende teoretisk, akademisk uddannelse evt. suppleret med semestre i udlandet, men de deltager ikke i det praktiske arbejde i haven.

Nutidens bemanding

Tidene skifter, maskinparken er udvidet, opgaverne er rationaliseret og mandskabet er nu reduceret til 5 faste gartnere. De passer det, der nu kaldes Universitetshaverne, dvs. både Den Romantiske Have på Bülowvej, Sommerblomsthaven, Højhusområdet og Rolighedsvejområdet med alle plantesamlingerne. Desuden passer de alle fakultetets øvrige grønne områder, der strækker sig fra Åboulevarden til Grundtvigsvej med i alt 17 ha.

Havebetjenten og havevagterne

Fra gammel tid var der tilknyttet en havebetjent til haven, og foruden at holde opsyn med, at havens regulativ blev overholdt, deltog han i lettere gartnerarbejder. Mange kan endnu huske reglen om, at barnevogne ikke måtte medtages i haven, og det var med den begrundelse, at sjældne planter ikke skulle kunne transporteres væk i al ubemærket. Den tid er forbi, og barnevogne er i dag meget velkomne i haven, men ikke med det formål at fjerne planter...

Havebetjentens vigtigste opgave var at åbne haven om morgenen og lukke den igen om aftenen. I en periode blev der ringet med en gammel skibsklokke, når det var lukketid, og havegæsterne måtte skyndsomt søge til lågerne, hvis de ikke skulle have en ufrivillig overnatning på en bænk.

Klokken var godt gemt i et buskads under nogle store træer, men en morgen var den alligevel forsvundet, og sidenhen måtte havebetjenten holde ekstra øje med, at ingen blev låst inde. En indelåsning var især surt for ældre mennesker, der ikke kunne planke den, og gæster med barnevogne måtte råbe højt om hjælp for at få nogen til at hjælpe med at løfte barnevognen over hegnet.

I midten af 1990'erne blev havebetjentstillingen nedlagt, og siden har det været en fælles opgave for de arbejdende gartnere at holde øje med publikum.

Havens gartnere overvåger havegæsternes færden i dagtimerne, men når gartnerne går hjem, møder en havevagt. Havevagterne deles af en lille gruppe studerende, der på skift våger over

haven om aftenen og i weekenderne, samtidig med at de udfører lettere gartnerarbejde. Senere på aftenen og om natten er det fakultetets nattevagt, der patruljerer.

Heldigvis har tyverier og hærværk i årenes løb været ret beskedne. Undtagen da havens klenodie, den gamle hule hængepil på halvøen midt i dammen, blev ødelagt af en hærværksbrand. Sindene blev sat i voldsom bevægelse hos mange mennesker, og ingen kunne forstå, at nogen kunne opføre sig så ussel.

Havens regulativ

I mange år blev der holdt strengt på, at haven var en studie- og spadserehave, og derfor var det kun tilladt at betræde græsset i studieøjemed. Hvis gæsterne ville sidde og nyde roen i haven, måtte det ske på en af de mange havebænke.

Med det formål at gøre haven til et attraktivt, rekreativt område for bl.a. fakultetets studerende og ansatte, har det siden 2005 været tilladt at opholde sig på de fleste plæner, hvilket på sommerdage er meget populært. En undtagelse fra denne regel er den svajede plæne ved dammen, hvor det stadig ikke er tilladt at opholde sig, og de mange løgplæner er også forbudt område, når løgplanterne myldrer frem i foråret og forvandler plænerne til blomstertæpper.

Før i tiden har havebetjenten og gartnerne, mange gange med blødende hjerte, måttet bede havegæsterne om at forlade deres havebænke, medens de ellers nød de første varmende solstråler i en tidlig forårsmåned, da havens låger skulle lukkes og låses ved arbejdstids ophør. Siden 2005 har haven holdt lågerne åbne fra solopgang til solnedgang, og det sker kun i sjældne tilfælde, at haven bliver aflåst om aftenen.

Havens publikum

I tidernes morgen tog folk fra København på søndagsudflugt i deres pæneste tøj til Landbohøjskolens Have ude på Frederiksberg.

I dag har haven stadig mange gæster fra nær og fjern og foruden fakultetets ansatte og studerende, har haven et trofast, lokalt forankret publikum, som næsten dagligt besøger haven og nyder freden og roen i de smukke omgivelser. Stamkunderne fortæller deres venner og familie om deres dejlige have, hvor de ikke selv behøver at løfte en finger, da de har gartnerne til at passe den.

I tidens løb har der været mange pudsige havegæster, og ikke alle lige populære som ham, der gik rundt og spillede sækkepibe. Den gamle pensionerede oberst var mere hyggelig, for han fyldte duefoder i sin ene lomme, og medens han gik rundt på stierne dryssede han duefoder ud, og som en anden rottefænger fra Hameln, fulgte duerne ham i lange rækker.

Sammenlægning af Landbohøjskolen med Københavns Universitet

Siden 1858 har Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole været et selvstændigt universitet, men fra 1. januar 2007 blev Landbohøjskolen fusioneret med Danmarks Farmaceutiske Universitet og Københavns Universitet. Landbohøjskolen er dermed nu et fakultet på Københavns Universitet, og som en konsekvens heraf skiftede Landbohøjskolen navn til Det Biovidenskabelige Fakultet for Fødevarer, Veterinærmedicin og Naturressourcer (Faculty of Life Sciences).

Hvordan fusionen vil påvirke den gamle Landbohøjskoles Have, vides ikke i skrivende stund. Foreløbig er der kun sket det, at Landbohøjskolens Have har fået nyt navn: Den Romantiske Have og de øvrige haverum er navngivet særskilt. Tilsammen udgør de Universitetshaverne på Frederiksberg. Indtil videre lever den smukke gamle have på Frederiksberg uforandret videre til gavn og nydelse for nye generationer af studerende, ansatte og havegæster.

Kilde: A. Pedersen: Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles havebrugsafdeling og højskolens haver gennem 100 år. fra 1964.

Diverse småskrifter og egne optegnelser.

Ovenstående historiske oplysninger er samlet af tidligere seniorgartner Kim Greiner.